

ĊAWLA BAJDA

Donnu kien jum l-aħħar tad-dinja.

Għadd ta' rġiel, mitlufa f'dadigha tad-dem, imrekknin ma' xulxin u mgħammra bil-ħitiġijiet kollha tat-taqbid, kienu qegħdin jiġu mmexxija, bħal merħla barrin bil-għatx, biex jaħbtu għal għadd ta' bnedmin oħra li kienu f'it il-bogħod minnhom. Fuq l-uċuħ ta' dawk l-rġiel imkeska ma kienet tidher l-ebda ħniena u l-għan waħdani tagħhom kien dak biss li jeqirdu lil dawk li kien hemm quddiemhom bil-ħruxija kollha u billi jshquhom taħt il-qilla ta' l-azzar li bih kienu mgħammra, ijassruhom għal għomorhom jew jeqirduhom minn wiċċ din l-art għal dejjem kemm-il darba dawk il-bnedmin bla ħtija jfettlilhom ifixklu l-mixja tagħhom.

Il-ħsejjes ta' l-inġeni tat-taqbid kienu qegħdin irieġħdu l-ajru. Il-biki u l-għajjat tan-nies kienu iwerwru. L-art kienet tinħass titheżżeż. Iz-żarżir tal-balal kien itarrax. Id-dem ta' ħafna nies bla ħtija kien qiegħed jaħsel it-triqat.

Donnu kien jum l-aħħar tad-dinja!

Ma' dawk il-maħluqa li kienu qed jaħbtu għal ħuthom, il-maħluqa l-oħra, kien hemm Fritz, raġel ta' għamla li jsaħ-ħrek. Huwa kien imgħammar b'dak kollu li jinħtieġlu suldat li jiġi mibgħut biex jitqabad, iżda f'it xejn kien jidher li għandu dik il-ħeġġa u kilba għat-tixrid tad-dem li kellhm sħabu. Mhux biss, iżda li kieku wieħed seta' jofroq lil dak is-sur ta' l-azzar u jersaq fil-qrib tiegħu kien jintebaħ li qiegħed iċaqlak idejħ bir-roġħda, saqajħ kienu qishom imwaħħla ma' l-art, u fuq ħaddejħ kienu niezla demgħat ta' ħasra u ta' għajb.

B'dankollu kien jeħtieġlu jimxi, jew jitmexxa minn dawk ta' warajħ. Kien jeħtieġlu jbattal ta' sikwit l-azzarin li kellu taħt abtu u joqtol lil dawk ta' quddiemu li ma kienu għamlulu qatt xejn. Jew joqtol jew jiġi maqtul huwa minn sħabu nkella minn dawk li kien hemm fi triqtu.

Jimxi u jkaxkar saqajħ dieħel fil-art ta' dawk li l-mexxejja tiegħu kienu sejhuihom eġħdewwa. Taħt iż-żarbu tqil li kellu, Fritz beda daqqiet iħoss xi ħaġa ratba mingħajr ma kien jintebaħ li dak kien ikun gisem ta' maħluq bħalu. L-infern li kellu quddiemu ma kienx qed iħallih jaħseb u bħal bniedem xurban, mejjet bil-għajja u b'qalbu maqsuma, moħħu kien magħluq għal kollox u toqla tal-biza' kienet taħkem fuq irrieda tiegħu.

Id-dlam tal-lejl kien ikabbar il-waħx ta' dik it-tragedja. Il-krib tal-midrubin kien irattab iż-zonqor iżda le l-qalb ta' dawk in-nies imghammra bil-ghodod tal-qirda u li donnhom bit-telfa li jkunu fiha ma jintebħux x'ikunu qegħdin jagħmlu u liema tigrib ikunu qed iwaqqgħu fuq is-sbuħija tal-ħolqien. Ma jintebħux kemm huma kbar in-niket, il-hemm u d-dieqa li jkunu qed jifgħu fuq mijiet ta' eluf ta' ħlejjaq bla ħtija.

Mat-tbexbix tal-jum bdiet tintlemaħ il-qirda li kienet qed issir. Id-dawl tax-xemx imghajba, li tfaċċat fuq xefaġ is-sema, kixef il-ħsara li kienet qed titwettaq fuq bini u ħolqien. Eluf ta' djar, il-ġmiel tagħhom, triqat li kienu jghaxxqu, imsieraħ li kienu jsaħħru, mibnija mill-ghaqaq, il-ħidma u t-tbatija tal-ġens li kien maħbut, dehru qegħdin imilu fuq ġenb wieħed u jaqgħu biex jordmu taħthom lil dawk li għarqu għaraq tad-demm biex bnewhom.

Il-maħluqin, mitlufa f'biża' tal-ġenn deliru jġerrew minn naħa għal oħra, jaħbtu ma' xulxin u jgħorru magħhom l-egħżeż ħwejjeġ li setgħu jieħdu. Zgħazagħ iġhinu lix-xjuħ maħbuba, morda li ma setgħux jleċcaqalqu jstennew il-mewta kiefra li dehret riesqa fuqhom mingħajr ma jistgħu jgħinu ruħhom biex iwarrbu minn nofs dak it-tigrib, it-tfal jitgezzu mal-kbar imbik-kija u mwerwra, l-ommijiet jagħsru lil uliedhom ma sidirhom biex jehlsuhom mit-tigrib u mill-ħerba li kienet qed isseħħ. Dehriet li kienu jrattbu u jgħibu ħniena lix-xjaten iżda li donnhom ma jolqtux il-qlub ta' dawk il-qawwiet li kienu qed iwettquhom.

Dawk il-qawwiet imghammra bl-ażzar kienu ġew misruqa minn kull dehen ta' għamil tajjeb. It-tagħmir ta' għodod tat-taqbid li kellhom donnu kien neħħielhom it-tagħlim li ġew mogħtija fi ċkunthom biex jitghammru b'imħabba għali għajrhom u t-tjubija f'għamilhom. Is-semm li ġie mitfugħ f'demmhom u l-kliem qarrieqi ta' dawk li kienu qed imexxuhom qerdulhom it-tagħlim utieqi tal-kbir Għalliem.

Lil dawk il-maħluqin bħalhom, li kien hemm quddiemhom, dawn il-qawwiet kienu qegħdin jarawhom eghdewwa. Għalihom ma setgħux iħossu la ħasra u l-anqas ħniena. Kellhom tagħlim ġdid, ta' dinja ġdida li lilhom ġiet imwegħda, li għandha tkun tagħhom, immexxija minnhom għaliex huma l-magħżula fost il-maħluqin. L-oħrajn għandhom ikunu l-imjassa u huma s-sidien.

L-ebda nisel ieħor ma jista' jkollu sehem daqshom fix-xejra ii għanda timxi minnha d-dinja. Ħażin għalih min jieqaf quddiem it-triq li minnha riedu jgħaddu. Il-mexxejja tagħhom kienu għallmuhom li dawk l-imkejjen imsejħin "fruntieri" u

dawk il-bćejjeċ taċ-ċraret, imsejhin "bandieri" huma holqien ta' nies oħra u ma għandhomx ikunu meqjuma.

Mogħmija b'dawn il-ħsibijiet il-qerrieda baqgħu dejjem mexjin 'l quddiem, Fritz ikaxkar lilu nnifsu magħhom, igħaffgu taħt iż-żraben tqal li kellhom trabi, nisa u xjuħ. Iqabbd u nirien li bdew jogħlew sa mas-smewwiet u li bihom bdew jimxu u jdewbu l-iġsma ta' hafna nies bla ħtija.

"Kemm jagħmel ħsara u deni t-tagħlim tażin! Fliema baħar ta' genn jitta' lil hafna rjus sħan! Kif itellet id-dehen u l-għaqal li l-bnedmin ġew imzejna bihom!

"Li kieku ma kienx hekk, dawk il-hafna zghazagh kienu jintebħu li b'għamilhom huma aktarx li ma kienu sejr in jirbħu xejn għajr mewta kerha qabel iż-żmien. Kienu jintebħu li ma kenux qegħdin jagħmluha ħlief ta' għodod biex jikbru u jithaxxnu l-mexxejja li wrewhom dik it-triq ta' ħsara fil-ħin li huma sejr in jinqerdu ħesrem u jtilfu għal dejjem il-ġmiel tat-holqien u ħajja hienja u tajba il setgħu komplew fiha mingħajr mibegħda u tbatija kemm għalihom u kemm għal għajrhom".—

Kliem bħal dan beda iġerger waħdu Fritz mita kien qed jara dak li kellu quddiemu mat-tbexbix tal-jum.

Il-ħsibijiet li bdew għaddejjin minn moħħ Fritz, aktar taqqlulu rasu u bdew igħaddu minn għalih waqtiet li ma' tulhom ma kienx ikun jaf x'inhuwa jagħmel jew fejn huwa qiegħed. Dak il-qtil, li ma kienx jaqbel mar-rieda tiegħu, ma setax igarrbu aktar. Mitt darba kien sejjer jibda jgħajjat bħal mignun u jittlaq minn idejh l-azzarin li bih kien imgħammar iżda l-ħsieb ta' martu u ta' uliedu gaghluh jigdem ilsien, jiskot u jibqa' jikkaxkar flimkien ma' sħabu sakemm fl-aħħar, mingħajr ma ntebaħ, ħass taħt saqajh. Ġisem ta' tarbija li din werżqet bil-wegħha, ħasditu u kompliet tellfitu s-saħħa li kien baqagħlu f'saqajh, u wara li tbandal għal ftit tul, waqa' b'tisbita ma' l-art, qalb it-tajn u d-demm. L-azzarin li kellu f'idu nifidlu sidru minn banda għall-oħra.

"—La toqtolx! La toqtlux!!"—kienu l-aħħar kelmiet li Fritz xtaq igħajjat b'saħħtu koiha, iżda dawn il kelmiet ma semagħhom ħadd ħlief huwa nnifsu u xoftejh iċċaqilqu bil-kemm-il-kemm.

Kienet l-aħħar dagħdigha tad-demm.

Liema kitba tista' tisser il-ħsibijiet li għaddew minn moħħ dak is-zagħżuġ f'dawn l-aħħar waqtiet. Ix-xbihat ta' martu u ta' uliedu deħru jleħnu quddiem għajnejh għal kollox magħluqa. Fit-telfa deherlu li qed jara lil dak missieru, li kien iħobbu hafna, jħares lejha imwiegħier għalix wettaq għamil aħrax ma' għajru.

Ried kieku jqum fuq saqajh biex iwarrab min-nofs l-ingenji u jehles mid-daqqiet ta' zraben li kieku qed jaqla'. Izda saħħa ma kellux. It-tisfir tal-balal kien qed itarrxu, il-ħsejjes tal-ghodod tat-taqbid, li kienu qed imissu miegħu, kienu jwaffixu.

Xtaq jitlob għajnuna lil shabu li mingħajr ma jatu kasu jew iħarsu ffit lejh jibqgħu għaddejnin minn ma' ġenbu, jirfsu fuqu u jkomplu fil-mixi tagħhom. Id-damdim tat-tankijiet kien qed jisimgħu joqrob lejh u quddiem l-għajnejn li kellu magħjuqa, il-ħsieb beda jurih tank, dak il-waħx tal-azzar, riesaq biex ikompli jgħaffgu taħtu u jħassarlu s-sura ta' bniedem li kien għad baqagħlu.

Minn moħħu għaddielu l-ħsieb li għad jigi f'tiegħu u, ma' niesu, ikun jista' jwarrab fil-bogħod, f'imkejjen li fihom ma jiltaqa' ma' hadd, biex igħix ħajja fil-hena u kif irid Alla.

Kemm hija sabiħa t-tama, kemm huma kbar ix-xewqat li jgħaddu minn moħħ zaghżuġħ li jkun jixtieq igħix izda li ħajtu giet misruqa ħin bla waqt.

Kemm jaraha sabiħa dik id-dinja li jkun sejjer iħalli warajh u kemm tidhirlu kbira l-kruha tat-twettiq ħazin tiegħu.

Fritz kien għadu qisu qed johlom. Kienet l-aħħar ħolma ta' ħajtu. Il-ħsiebijiet li kienu għaddejnin minn għalih ma kenux ħilief l-aħħar qtar ta' demm li kienu għadhom qed iħad-dmulu ffit moħħu. F'ħin wieħed il-moħħ jibni mungbelli ta' tamiet, ħsiebijiet u xewqat.

Kienet l-aħħar dagħdigha tad-demm.

Fritz kien mejjet.

G. ORLANDO SMITH (YPSILON.)

11/11/'41.